

TOEGEPASTE THERMODYNAMICA

Chapter 1: INTRODUCTION AND BASIC CONCEPTS

1. Thermodynamics and energy

= wetenschap van de E

Belangrijke te onthouden begrippen/wetten:

- **Behoud van energie:** totale hoeveel E verandert niet, E kan niet bijgemaakt of vernietigd worden

→ Overdracht tussen kinetische energie en potentiële energie

- $\Delta E = E_{in} - E_{out}$ = E-balans

- Eerste en tweede wet van thermodynamica

- In deze cursus: klassieke thermodynamica = macroscopisch

=> thermodynamica = mogelijkheid om veranderingen te induceren (overal toegepast)

2. Importance of dimensions and units

Dimensies en eenheden = heel belangrijk → formules vergeten: kijk dan naar de eenheden want alle vergelijkingen moeten dimensionaal homogeen zijn (juiste eenheden optellen en vermenigvuldigen)

Verdeling dimensies: Primaire of fundamentele dimensies <> Secundaire of afgeleide dimensies (opgesteld vanuit de primaire dimensies)

Gebruik van SI-systeem :

10^{12} tera T	10^3 kilo k	10^{-1} deci d	10^{-6} micro μ
10^9 giga G	10^2 hecto h	10^{-2} centi c	10^{-9} nano n
10^6 mega M	10^1 deca da	10^{-3} milli m	10^{-12} pico p

Belangrijk onderscheid: **massa (kg) ≠ gewicht (N)**

→ gewicht is een kracht

$W = m \cdot g$

! Specifiek gewicht = $\gamma = p \cdot g$ = gewicht per volume-eenheid

Arbeid W = kracht x verplaatsing = $F \cdot x$

[W] = 1J = 1N . m 1N = 1 kg . (m/s²)

1 calorie = 1 cal = 4.1868 J 1J/s = 1W

! 1 cal = E die nodig is om 1g H₂O bij 14.5 °C tot 15.5 °C te laten stijgen

3. Systems and control volumes

- **Gesloten systeem** = controle massa, geen massatransport, wel arbeid en/of warmtetransport (E-transport)

- **Geïsoleerd systeem** = geen massa-, arbeid- en warmtetransport

- **Open systeem** = controle volume, zowel massa als energie kan getransporteerd worden tussen systeem en omgeving

Alles buiten het systeem = **omgeving**

→ scheiding tussen omgeving en systeem = **grens** (vast of beweegbaar, reëel of imaginair)

De grenzen van controle volume = **controle oppervlak**

! Systeem wordt voorgesteld dmv stippellijn

Goed geïsoleerd systeem wordt voorgesteld door een dikke lijn

4. Properties of a system (= eigenschappen)

- **Intensieve eigenschappen**: onafhankelijk van massa van systeem ($T, P, \rho, \dots$) = kleine letters

- **Extensieve eigenschappen**: afhankelijk van grootte systeem ($m_{tot}, V_{tot}, \dots$) = hoofdletters

! Per massaeenheid = **specifieke eigenschappen** (meestal kleine letters)

Continuum: continue homogene materie zonder gaten (puntfuncties)

! Dimensie>>gem. vrije weglengte (afstand dat deeltje kan afleggen zonder te botsen)

=> enkel dan als continuum beschouwen

5. Density and specific gravity

Dichtheid $\rho = m/V$ $[\rho] = \text{kg/m}^3$

→ hangt af van T en druk

Differentiaalvorm: $\rho = \delta m / \delta V$

Specifiek volume $v = V/m = 1/\rho$ (reciproke van dichtheid)

Relatieve dichtheid = **specifieke gravitatie** = $SG = \rho/\rho_{H2O}$ (dimensieloos)

→ dichtheid van stof vergelijken met deze van water (andere stof kan ook)

Specifiek gewicht = $\gamma_s = \rho \cdot g$

6. State and equilibrium

Toestand van het systeem = wanneer de eigenschappen niet veranderen

! **Evenwichtstoestand**: geen drijvende krachten, E-balans

=> verschillende evenwichten: thermisch/mechanisch (obv druk)/chemisch/fase

Toestandspostulaat: De toestand van een eenvoudig samendrukbaar systeem wordt volledig beschreven door twee onafhankelijke, intensieve eigenschappen

- Eenvoudig samendrukbaar: afwezigheid elektr/magn/grav/dynamisch/opp.spanning -

- Onafhankelijk: de 1 kan veranderd worden terwijl de ander constant blijft

7. Processen and cycles

Proces = overgang van ene evenwichtstoestand naar een ander (definiëren door begin- en eindtoestand)

Procespad = serie toestanden die doorlopen worden tijdens een proces, 'path'

Quasi-evenwicht = infinitesimaal dicht bij het evenwicht in alle tijden

Proces: traag, eigenschappen passen zich aan

→ geïdealiseerde toestand, géén werkelijk proces

Non-quasi-evenwicht

Proces: snel

Iso- = bepaalde eigenschap blijft cte Isotherm ($T=cte$), isobaar ($P=cte$), isochoor ($V=cte$)

Cyclus= systeem gaat na een verandering terug over naar zijn begintoestand op het einde van het proces

Steady-flow proces → steady: geen verandering in de tijd (tegenovergestelde van transient/unsteady)

⇒ Voor lange tijdsperiode in zelfde condities functioneren

Een proces waarbij een vloeistof 'steady' doorheen een controle volume stroomt

Uniform proces: geen verandering in locatie

8. Temperature and the zeroth law of thermodynamics

Warmte = moeilijk te definiëren conditie

De Nulde Wet: Als 2 lichamen in thermisch evenwicht zijn met een derde, dan zijn deze twee lichamen ook in thermisch evenwicht met elkaar

→ Thermisch evenwicht = zelfde temperatuur!

Temperatuurschaal:

Celciusschaal ($^{\circ}\text{C}$) $T(\text{K}) = T(^{\circ}\text{C}) + 273.15$

smeltpunt 0°C kookpunt 100°C

Fahrenheit schaal ($^{\circ}\text{F}$) $T(^{\circ}\text{F}) = T(^{\circ}\text{C}) \cdot 1.8 + 32$

smeltpunt 32°F kookpunt 212°F

Kelvinschaal (K) $T(\text{R}) = T(\text{K}) \cdot 1.8$

Rankine schaal (R) $T(\text{R}) = T(^{\circ}\text{F}) + 459.67$

$$! \Delta T(\text{K}) = \Delta T(^{\circ}\text{C}) \quad \Delta T(\text{R}) = \Delta T(^{\circ}\text{F})$$

Ideale gas temperatuurschaal: bij lage druk = T proportioneel aan P bij constante V

$$T = a + b.P \quad \text{extrapolatie!}$$

Absolute gas temperatuurschaal: a=0 dus T=b.P

=> Thermodynamisch gebruiken we steeds Kelvin!

Tripelpunt H₂O = 273,16K ($0,01^{\circ}\text{C}$) → T waarbij de drie fasen van water in evenwicht voorkomen

9. Pressure (druk)

= Normale kracht uitgeoefend door fluïdum per opp.eenheid (bij gas/vloeistof, ! bij vaste stof: stress)

$$[P] = 1\text{N/m}^2 = 1\text{Pa} = 1\text{J/m}^3$$

$$1\text{bar} = 105\text{Pa} = 0.1\text{MPa} = 100\text{kPa}$$

$$1\text{atm} = 101.325\text{kPa} = 1.01325\text{bar}$$

Absolute druk: wordt gemeten tegenover vacuüm

- vacuum druk (=atm.druk – abs.druk) wanneer $P_{atm} > P_{abs}$
- gage pressure (= abs.druk – atm.druk) wanneer $P_{atm} < P_{abs}$

Druk in fluïdum is **hetzelfde in alle richtingen qua grootte** maar niet qua oriëntatie (scalair)

Water: verticaal: druk toename met de diepte / horizontaal: geen drukverandering

Beschouw element in water met afmetingen x en y, bovendruk P_1 en onderdruk P_2

$$F = m \cdot a$$

$$P_2 \cdot x - P_1 \cdot x = \rho \cdot x \cdot y \cdot g$$

$$P = \rho \cdot g \cdot h$$

Druk in fluïdum in rust onafhankelijk van vorm of doorsnede

Wet van Pascal: externe druk op fluïdum zorgt voor even grote stijging van druk fluïdum

$P_1 = P_2 \rightarrow F_1/A_1 = F_2/A_2 \rightarrow F_2/F_1 = A_2/A_1$ met A_2/A_1 is het ideaal mechanisch voordeel

! door een goede verhouding te zoeken kunnen met behulp van kleine F een grote F leveren

10. Manometer

Druk bepalen voor niet mengbare vloeistoffen: $P_2 = P_{atm} + \rho_1 g h_1 + \dots + \rho_x g h_x$

11. Barometer and atmospheric pressure

Atmosferische druk = barometer druk

Standaard atmosfeer: bij 0°C 760 mm Hg = 760 torr met 1 torr=133.3Pa

Chapter 2: Energy, energy transfer and general energy analysis

1. Introduction

Wanneer E overgaat van de ene in de andere vorm, gaat E van kwaliteit veranderen

DOEL: Energiebehoud doelt op kwaliteit en niet op kwantiteit

Elektrische energie (hoogste kwaliteit) → volledig thermische energie (warmte)

Warmte (laagste kwaliteit) → slecht kleine fractie elektrische energie

2. Forms of energy

Σ Thermisch, mechanisch, kinetisch, potentieel, elektrisch, magnetisch, chemisch, nucleair

= **Totale energie E** $e = E/m$ = energie per massa-eenheid

- Macro: Ekin en Epot $KE = mV^2/2$ $PE = mgz$ $ke = V^2/2$ $pe = gz$

- Micro: E intern (moleculafhankelijk)   U

$$E = U + KE + PE = U + mV^2/2 + mgz \text{ (kJ)} \quad e = u + ke + pe = u + V^2/2 + gz \text{ (kJ/kg)}$$

Stationair systeem: gesloten systeem dat niet beweegt, waarbij dus $\Delta E = \Delta U$ omdat er geen $\Delta KE / \Delta PE$ is

Mass flow rate m° = $\rho V^\circ = \rho A_c V_{avg}$ (kg/s) = hoeveelheid massa dat door een doorsnede stroomt per tijdseenheid
 A_c is doorsnede V is volume flow rate

Energy flow rate = $E^\circ = em^\circ$ (kJ/s of kW)

Interne energie is alle mogelijke microscopische vormen van energie van een systeem daarbij hoort:

→ alle KE/PE van moleculen

Afhankelijk van moleculaire structuur en activiteit

- Voelbare energie = deel van interne energie geassocieerd met KE

- Latente energie = interne energie geassocieerd met fase van systeem (afhankelijk van bindings F)

- Chemische energie = interne energie geassocieerd met atomaire bindingen van molecule

- Nucleaire energie = interne energie geassocieerd met sterke kernkrachten

- Statische E: opgeslagen in het systeem

- Dynamische E: E-interacties door warmte of arbeid

Mechanische energie: fluidum transporteren

= energievorm die volledig omgezet kan worden tot mechanische arbeid door een ideaal mechanisch toestel zoals een turbine dus KE en PE niet thermische E

- Pomp → ME door P toename

- Turbine → ME door P afname

$$e_{mech} = P/\rho + V^2/2 + g.z \text{ (kJ/kg)} \quad \rightarrow \text{flowwork} + KE + PE$$

! Conventie: - → geleverd door fluidum

+ → opgenomen door fluidum

$$\Delta E^\circ_{mech} = m^\circ \left(\frac{P_2 - P_1}{\rho} + \frac{V_2^2 - V_1^2}{2} + g(z_2 - z_1) \right)$$

3. Energy transfer by heat

Warmte: energievorm die tussen twee systemen getransfereerd wordt ten gevolge van een temperatuursverschil = **E- in overgang** die enkel herkend wordt als het het systeem verlaat

! Thermodynamisch: proces waarbij transfer van thermische energie plaats vindt

$$q = Q/m \quad Q = Q^\circ \Delta t$$

Warmtetransfer gebeurt op 3 manieren:

- Conductie: energietransfer t.g.v. interacties tussen de deeltjes
- Convectie: energietransfer tussen stilstaand opp. en bewegend fluidum
- Straling: energietransfer t.g.v. emissie van elektromagn. golven (fotonen)

Conventie: + → energie naar een systeem toe
                        - → energie van een systeem weg

4. Energy transfer by work (vector)

Arbeid: energietransfer geassocieerd met een kracht over een afstand (geen E-vorm, maar E in overgang)

Conventie: + → arbeid door systeem
                        - → arbeid aan systeem

w = W/m δw en geen dw !! reden?

- Inexakte differentiaal: afhankelijk van afgelegd pad, padfuncties (vb:W, Q)
- Exacte differentiaal: onafhankelijk van afgelegde weg, puntfuncties (vb:V,P)

Arbeid en warmte zijn **energietransfer mechanismen** omdat:

- Grensfenomenen van een (gesloten) systeem
- Systemen bezitten energie maar geen arbeid of warmte
- Geassocieerd met proces, niet met een toestand
- Padintegralen: afhank. van de gevuldte route → inexakte differentiaal

Elektrische arbeid: Elektronen die voorbij de grens van het systeem vloeien voeren elektrische arbeid uit op het systeem

$W_e = \mathbf{V} \cdot \mathbf{N}$ (met $\mathbf{V}$ =potentiaalverschil) → elektrische arbeid wanneer N coulomb elektrische lading over $\mathbf{V}$ beweegt

$W_e = \mathbf{V} \cdot \mathbf{I}$ (met $\mathbf{I}$ =hoeveelheid elektrische ladingen over $\mathbf{V}$ bewegen per tijdseenheid, stroom)

5. Mechanical forms of work

Kracht die werkzaam is over een afstand, $W=F.s$ → integratie over afstand s wanneer F een cte is

Arbeid uitgevoerd door een externe kracht op systeem in de richting van de beweging is **negatief**

Arbeid tussen systeem en omgeving

- Kracht werkzaam op de grenszone
- Grenszone moet kunnen bewegen !

Schacht arbeid: (roterende schacht): $T \text{ (Torque)} = F \cdot r$ n is aantal draaiingen
 $F = T/r$, $s = (2 \cdot \pi \cdot r) \cdot n \rightarrow W_{sh} = F \cdot s = (T/r) \cdot (2 \cdot \pi \cdot r \cdot n) = 2 \cdot \pi \cdot n \cdot T$

Arbeid van een **veer**: $\delta W_{veer} = F \cdot dx$ met $F = k \cdot x$

Arbeid op **elastische vaste staven**: Vaste stof: model van lineaire veer, elastische gebied, zelfde vergelijkingen

! P wordt vervangen door de normale stress $\sigma_n = F/A$
 $\delta W_{el} = \sigma_n \cdot A \cdot dx$

Arbeid geassocieerd met **strekken van vloeistoffilm**:

Kracht om microscopische krachten tussen moleculen aan het opp te overwinnen:
gedefinieerd met de opp.spanning: σ_s (N/m)
Opgepast ! je hebt een factor 2 omdat je met de beiden kanten van de film rekening moet houden
 $\delta W_{el} = \sigma_s \cdot 2x \cdot dx$

Arbeid om **lichaam op te heffen of te versnellen**: veranderingen in KE/PE

- Op heffen: $\Delta W = \Delta PE$
- Versnellen: $\Delta W = \Delta KE$

Niet mechanische arbeid: Algemene kracht: $F \cdot dx = \delta W$
vbn. elektrische, magnetische, elektrische polarisatie

6. The first law of thermodynamics

Behoud van energie: voor alle adiabatische processen tussen twee specifieke toestanden van een gesloten systeem kan E niet gecreëerd of vernietigd worden, enkel overgaan in andere vormen

=> $\Delta E = \text{netto arbeid}$

! Adiabatische processen: netto arbeid is hetzelfde tussen twee toestanden van een gesloten systeem

energiebalans: $E_{in} - E_{out} = \Delta E$

Energieverandering: $\Delta E_{sys} = E_{finaal} - E_{initieel}$

- $\Delta E = \Delta U + \Delta KE + \Delta PE$
- $\Delta U = m(u_2 - u_1)$ $\Delta KE = 1/2 \cdot m(V_2^2 - V_1^2)$ $\Delta PE = mg(z_2 - z_1)$
- Stationair: $\Delta E = \Delta U$ want snelheid blijft gelijk ($KE = 0$) en hoogte blijft gelijk ($PE = 0$)

Mechanismen van E-transfer:

- Warmtetransfer: aan systeem, energie v/d moleculen dus interne energie stijgt
  - Arbeidtransfer: aan systeem, dan stijgt de energie
  - Massastroom: massa kan energie dragen, E stijgt
- $$E_{in} - E_{uit} = (Q_{in} - Q_{uit}) + (W_{in} - W_{uit}) + (E_{m,in} - E_{m,uit}) = \Delta E_{sys}$$
- !! $Q=0$: adiabatisch, $W=0$: geen arbeid, $E_m=0$: gesloten

Energiebalans:

- $E_{in} - E_{uit} = \Delta E_{sys}$ OF $E^{\circ}_{in} - E^{\circ}_{uit} = dE_{sys}/dt$
- Voor cte verhouding, zijn de waarden gelinkt aan de tijd: $Q = Q^{\circ} \Delta t$ $W = W^{\circ} \Delta t$
 $\Delta E = (dE/dt) \Delta t$
- Cyclus: $\Delta E_{sys} = E_2 - E_1 = 0$

7. Energy conversion efficiencies

Performantie = gewenste output/benodigde input

→ efficiëntie: zo weinig mogelijk input, voor zo veel mogelijk output

Verbranding v/e brandstof: **calorische waarde (HV)**: hoeveelheid warmte afgegeven als een eenheid brandstof bij KT (=kamertemperatuur) volledig verbrand wordt en de verbrandingsproducten afgekoeld worden tot KT

Verbrandingsefficiëntie: $\eta_{verbr} = Q/HV$ = hoeveelheid warmte afgegeven/calorische waarde van de brandstof

- LHV (lower heating value): H₂O verlaat als damp
- HHV (higher heating value): H₂O verlaat als vloeistof en de verdampingswarmte wordt gerecupereerd.

Bij energiecentrales: Mechanisch vermogen bij de turbine of elektrisch vermogen bij de generator

Generator efficiëntie: elektrische vermogen uit/mechanisch vermogen in

Globale efficiëntie: $\eta_{globaal} = \eta_{verband} \cdot \eta_{thermisch} \cdot \eta_{generator} = W^{\circ}_{netto, elektr} / (HHV \cdot m^{\circ}_{net})$

Verlichtingsefficiëntie = hoeveelheid licht output/ elektrische E verbruikt

Schachtarbeid = mechanische arbeid:

$$\eta_{mech} = ME \text{ output} / ME \text{ input} = E_{mech,uit} / E_{mech,in} = 1 - (E_{mech,verlies} / E_{mech,in})$$

- P,V of positie v/e fluidum doen stijgen: pomp
 $\eta_{pomp} = \Delta E^{\circ}_{mech,fluid} / W^{\circ}_{schacht,in} = W^{\circ}_{pomp,nuttig} / W^{\circ}_{pomp}$ **pompefficiëntie**
- Extractie van ME: turbine
 $\eta_{turbine} = W^{\circ}_{schacht} / \Delta E^{\circ}_{mech,fluid} = W^{\circ}_{turbine} / W^{\circ}_{turbine, e}$ **turbine-efficiëntie**

Efficiënties:

- $\eta_{motor} = W^{\circ}_{schacht,uit} / W^{\circ}_{elektr,in}$ **motorefficiëntie**
- $\eta_{generator} = W^{\circ}_{elektr,uit} / W^{\circ}_{schacht,in}$ **generatorefficiëntie**
- $\eta_{pomp-motor} = \eta_{pomp} \cdot \eta_{motor} = W^{\circ}_{pomp,nut} / W^{\circ}_{elektr,in} = \Delta E^{\circ}_{mech,fluid} / W^{\circ}_{elektr,in}$ **gecombineerde efficiëntie**
- $\eta_{turbine-generator} = \eta_{turbine} \cdot \eta_{generator} = W^{\circ}_{elektr,uit} / W^{\circ}_{turbine,e} = W^{\circ}_{elektr,uit} / |\Delta E^{\circ}_{mech,fluid}|$ **gecombineerde efficiëntie**

9. Topic special interest: Mechanisms of Heat Transfer

Conductie: transfer van energie van de meest energetische deeltjes naar de naburige minst energetische deeltjes t.g.v. interactie tussen de deeltjes

$$Q^{\circ}_{\text{cond}} = k_t \cdot A \cdot \Delta T / \Delta x \text{ (Watt)} \quad \text{met } k_t \text{ is de thermische geleidbaarheid (cte)}$$

Wet van Fourier: $Q^{\circ}_{\text{cond}} = -k_t \cdot A \cdot dT / dx$

→ - teken zodat conductie in +richting ook + is

Convectie: energietransfer tussen een vast opp. en een bewegend fluidum, combinatie van conductie en beweging (snellere beweging, stijgende E-transfer)

→ Geforceerde of vrije convectie

! Warmteproces die faseverandering teweegbrengt: ook convectie

Newton's law of cooling: $Q^{\circ}_{\text{conv}} = h \cdot A \cdot (T_s - T_f) \text{ (Watt)}$

Met h is de warmtetransfercoëfficiënt: experimenteel bepaald!

Straling: energie in de vorm van EM golven (fotonen) t.g.v. de verandering in de elektrische configuraties v/d atomen of moleculen (geen medium)

→ Thermische straling: het is een volume of opp. fenomeen (uitgezonden door voorwerpen door T)

$$Q^{\circ}_{\text{emit,max}} = \sigma \cdot A \cdot T_s^4 \quad \text{zwart lichaam} \quad \text{met } \sigma \text{ is de Stefan Boltzmann constante (fractie geabsorbeerd wordt)}$$

$$Q^{\circ}_{\text{emit}} = \varepsilon \cdot \sigma \cdot A \cdot T_s^4 \quad \text{met } \varepsilon: \text{emissiviteit} \rightarrow \text{temperatuur veel invloed op hoeveelheid straling}$$

ε is gelegen tussen 0 en 1 ! (1=zwarte lichamen)

Wet van Kirchhoff: $\varepsilon = \sigma$ bij dezelfde T en λ !

$$Q^{\circ}_{\text{absorptie}} = \sigma \cdot Q^{\circ}_{\text{incident}}$$

Netto stralings warmte transfer: verschil in straling afgegeven door opp en opgenomen door het opp

$$Q^{\circ}_{\text{straling}} = \varepsilon \cdot \sigma \cdot A (T_s^4 - T_{\text{opp}}^4)$$

Chapter 3: Properties of pure substances

1. Pure substance

Zuivere stof = Chemische verbinding of homogeen mengsel met uniforme chemische samenstelling
→ kan bestaan uit 1 element of meerdere, zolang deze maar homogeen is
Mengsel van meerdere fasen van een zuiver stof = zuiver stof ALS de chemische samenstelling van de verschillende fasen hetzelfde is

2. Phases of pure substance

De verschillende fasen:

- **Vaste stof**: vast rooster, oscillaties (grottere bindingsF + afstotingsF)
- **Vloeistof**: moleculaire afstanden zelfde grootteorde als vaste stof maar niet op vaste posities (bindingsF zijn iets kleiner)
- **Gas**: grote afstand, geen structuur, vrij door elkaar bewegen

! Een stof kan voor 1 fase meerdere soorten structuren hebben (vb: C: diamant of grafiet)

3. Phase-change processes of pure substances

Verschillende fasen kunnen tezamen voorkomen in evenwicht (vb: tripelpunt van water)

(1) **Compressed/subcooled liquid** = ver van verdamping (water in zuigersysteem bij $P=1\text{ atm}$, $T=20^\circ\text{C}$)
= samengedrukte/onderkoelde vloeistof

(2) **Saturated liquid** = op punt te verdampen (vb: water in zuigersysteem bij $P=1\text{ atm}, T=100^\circ\text{C}$)
= verzadigde vloeistof

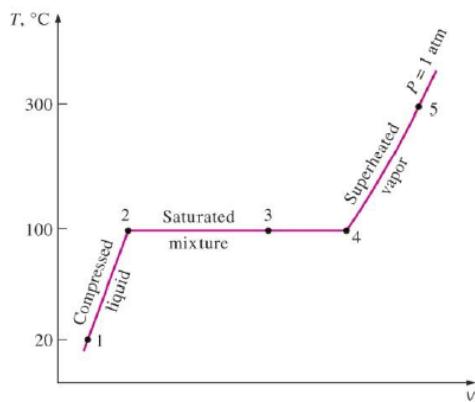
(3) **Saturated liquid-vapor mixture** = tijdens verdamping (vb: water in zuigersysteem bij $P=1\text{ atm}, T=100^\circ\text{C}$
wanneer deze al aan het verdampen is → T blijft 100°C zolang niet volledig verdamppt)
= verzadigd mengsel (bevat zowel verzadigde vloeistof als damp)

(4) **Saturated vapor** = op punt te condenseren (=vb: water in zuigersysteem bij $P=1\text{ atm}, T=100^\circ\text{C}$ op het punt dat de laatste druppel is verdampd)
=verzadigde damp

(5) **Superheated vapor** = niet van plan te condenseren, dus niet verzadigd (vb: water in zuigersysteem bij $P=1\text{ atm}, T=300^\circ\text{C}$)
= oververhitte damp

! Water kookt niet bij 100°C : water kookt bij 100°C ALS de druk 1 atm is
→ kookT is afhankelijk van de druk

Saturation temperature T_{sat} = temperatuur waarop zuivere stof verandert van fase bij gegeven druk
Saturation pressure P_{sat} = druk waarop zuivere stof verandert van fase bij gegeven temperatuur

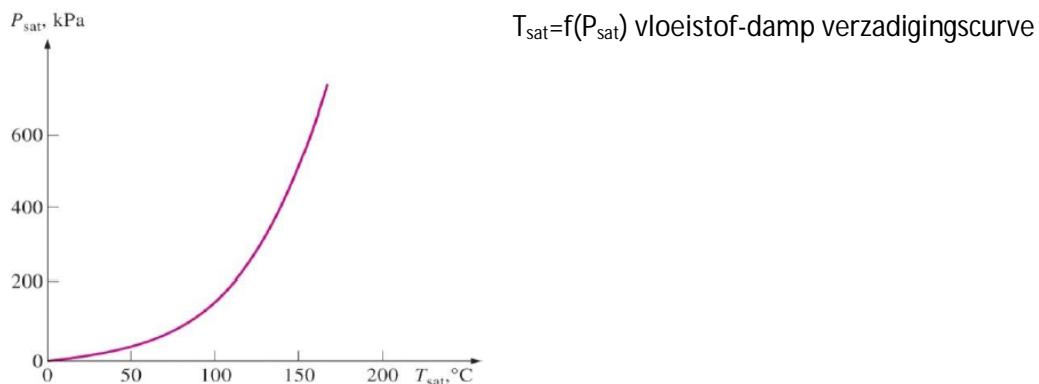
T-V diagram voor verwarmingsproces van water bij gegeven druk:

3 zones te onderscheiden

Punt 2 en 4: saturation temperatures

Latente warmte = energie geabsorbeerd of vrijgegeven tijdens een faseverandering

- Latente smeltwarmte: E nodig om te laten smelten
- Latente verdampingswarmte : E nodig om te laten verdampen

Atmosfeerdruk en T_{kook} van H_2O nemen af met de hoogte, dus duurt langer voor water kookt

→ hogere T_{kook} zorgt voor kortere kooktijd, en omgekeerd

T_{sat} en P_{sat} zijn afhankelijk van elkaar: dus kookpunt meten door P te meten

Vacuum koelen: P verlagen tot P_{sat} bij gewenste T + H_2O verdampen

→ verdampingswarmte wordt geabsorbeerd van het product zodat T verlaagt

2 stages: 1) voorbeeld: $P_{sat}=3,17 \text{ kPa}$ bij 25°C bereiken

2) principe toepassen van lagere T en lagere P tot $P_{sat} H_2O=0,61 \text{ kPa}$ bij 0°C door verdampingswarmte op te nemen

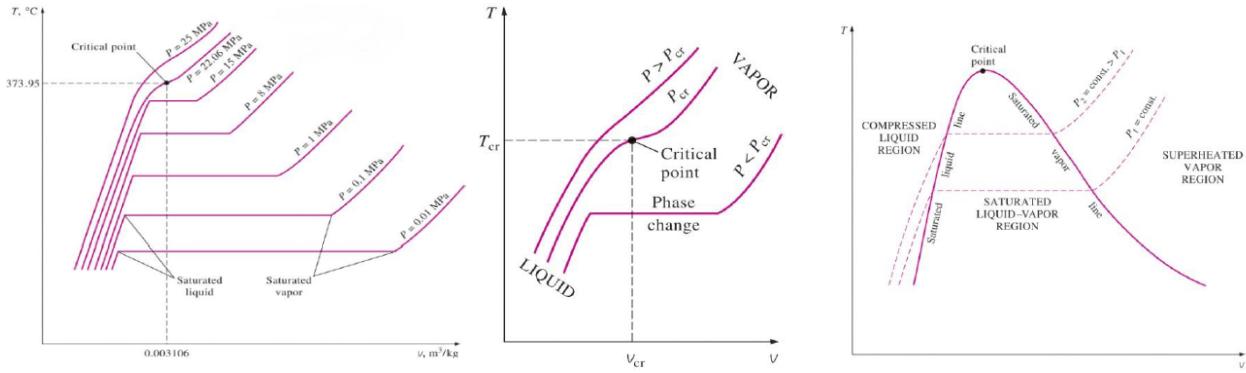
Vacuum vriezen: $P < 0,61 \text{ kPa}$

Pakijs: vocht en koeling

4. Property diagrams for phase-change processes

T-v diagram: v in functie van T → P=cte

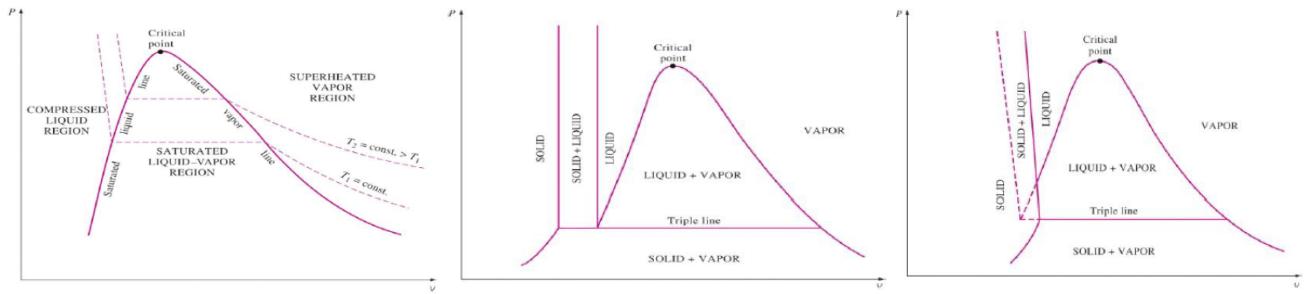
- alle T_{sat} verbinden
- kritiek punt: verzadigde vloeistof en verzadigde gas toestand in hetzelfde (T_{cr} , v_{cr} , P_{cr})
- ! $P > P_{kritiek}$: geen faseveranderingen meer → v blijft stijgen in één bepaalde fase

Verschillende grafieken voor T-v relatie

P-v diagram: P in functie van $v \rightarrow T = \text{cte}$

→ omgekeerde relatie

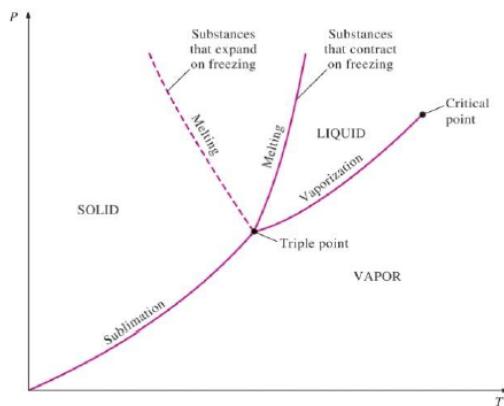

Vaste fase toevoegen aan diagram: vaste-vloeistof en vaste-dampfase die erbij komen

Tripellijn: alle fasen in evenwicht

$P < P_{\text{tripel}}$: rechtstreeks van vast naar gas (=sublimatie)

Links: P-V voor zuivere stof dat krimpt bij bevriezen/ Rechts: P-V voor zuivere stof dat uitzet bij bevriezen

Trielpunt: tegenhanger tripellijn in P-T-diagram

3 zones gescheiden door :sublimatielijn, verdampingslijn en smeltlijn

P-v-T oppervlak: oppervlak met P de afhankelijke variabale, v en T als onafhankelijke

5. Property tables

Enthalpie: $h = u + Pv$ $[h] = \text{kJ}/\text{kg}$
 $H = U + PV$ $[H] = \text{kJ}$
 => inwendige E van een systeem

Belangrijke eenhedenomzettingen: $\text{kPa} \cdot \text{m}^3 = \text{kJ} \text{ MPa} \cdot \text{m}^3 = 1000 \text{ kJ} \text{ } 100 \text{ kJ} = \text{bar} \cdot \text{m}^3$

1) Verzadigde vloeistof en verzadigde damptoestanden:

$$V_f, V_g \quad V_{fg} = V_g - V_f \quad H_{fg} = \text{verdampingsenthalpie}$$

2) Verzadigd mengsel damp-vloeistof:

Kwaliteit $x = m_{\text{damp}}/m_{\text{totaal}}$ met $m_{\text{tot}} = m_{\text{vl}} + m_{\text{gas}} = m_f + m_g$
 => enkel voor verzadigde mengsels: tussen 0 (verzadigde vloeistof) - 1 (verzadigd gas)
 ! Eigenschappen verzadigde vloeistof dezelfde voor geïsoleerde vorm als voor mengsel met verzadigde damp (geldt ook voor damp)

als we massa van elke fase willen bepalen, het geheel zijn als een homogeen mengsel = gemiddelde van verzadigde vloeistof/damp mengsel

= horizontale stuk op P-V of P-T diagram

Formules:

$$V = V_f + V_g \text{ en } V = mv$$

$$m_t V_{\text{avg}} = m_f V_f + m_g V_g$$

$$m_f = m_t - m_g$$

$$m_t V_{\text{avg}} = (m_t - m_g) V_f + m_g V_g$$

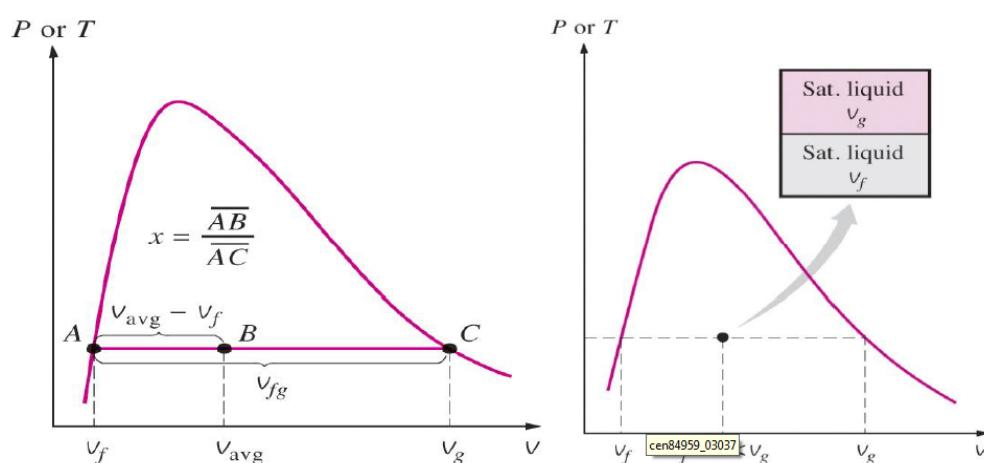
delen door m_t

$$V_{\text{avg}} = (1-x)V_f + xV_g \text{ met } x = m_g/m_t$$

$$V_{\text{avg}} = V_f + xV_{fg} \text{ met } V_{fg} = V_g - V_f$$

$$\Rightarrow X = (V_{\text{avg}} - V_f)/V_{fg}$$

! geldt ook voor u en h (basievergelijking: $y_{\text{avg}} = y_f + xy_{fg}$)

3) **Oververhitte damp:** rechts v/d verzadigde damplijn en $T > T_{cr}$

→ 1 fase dus T en P onafhankelijk (!)

Vergeleken met de verzadigde dampfase:

- $P < P_{sat}$: lagere druk
- $T > T_{sat}$: hogere T
- $v > v_{sat}$: hogere v (specifiek volume)
- $U > U_g$: hogere interne E
- $H > H_g$: hogere enthalpie

4) **Compressed liquid:** te weinig info over DUS beschouwen als verzadigde vloeistof bij gegeven T

Vergeleken met verzadigde vloeistoffase:

- $P > P_{sat}$: hogere druk
- $T < T_{sat}$: lagere T
- $v < v_f$: lagere v (specifiek volume)
- $U < U_f$: lagere interne E
- $H < H_f$: lagere enthalpie

6. The ideal-gas equation of state

Toestandsvergelijking: $PV = RT$

$$\begin{cases} R=R_u/M \\ m=M.N \\ V=mv \end{cases} \quad \text{met } R_u=8,31447 \text{ kJ/kmol.K} \quad \text{universele gascste}$$

$$P \cdot V=m \cdot R \cdot T \quad P \cdot V=N \cdot R_u \cdot T$$

$$\Rightarrow P_1 \cdot v_1 / T_1 = P_2 \cdot v_2 / T_2$$

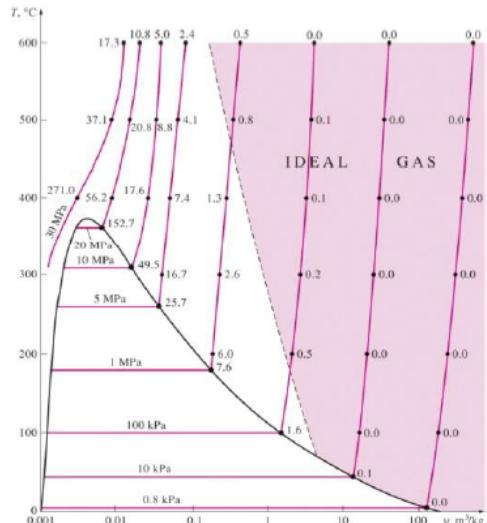
=> ideaal gas is een gas dat voldoet aan deze vergelijking (meeste gassen die we kennen voldoen hieraan: bij lage P en hoge T)

Vraag: **Is water een ideal gas?**

Antwoord: $P < 10 \text{ kPa}$: ja, bij elke T (vb: airco)

$P > 10 \text{ kPa}$: nee, grote fouten, vooral in de buurt v/h kritisch punt en de verz. Damplijn (vb: stoom energiecentrale)

7. Compressibility factor

$$Z = PV/RT \quad \text{of} \quad Z = V_{\text{actueel}} / V_{\text{ideaal}}$$

→ maat voor de afwijking van het ideale gas

Gassen gedragen zich verschillend dus als we Z willen vergelijken maken we gebruik van P_r en T_r

$$P_r = P/P_{cr} \quad (\text{gereduceerde } P)$$

$$T_r = T / T_{cr} \quad (\text{gereduceerde } T)$$

Op grafiek: gegeven percentages = % fout als je gas als ideaal beschouwt

- (1) Bij lage P $\rightarrow P_r < 1$ handelt een gas als een ideaal gas onafhankelijk van T
- (2) Bij hoge T $\rightarrow T_r > 2$, ideaal gas met goede accuraatheid onafh. P
- (3) Afwijking van een gas van het ideale gas gedrag is het grootst in de buurt v/h kritisch punt (!!)

Pseudo-gereduceerd specifieke volume: $v_R = v_{\text{actueel}} / R \cdot (T_{\text{cr}}/P_{\text{cr}})$

$\rightarrow$ wanneer T of P niet gegeven is maar v wel

8. Other equations of state

Vanderwaals: constanten a en b bepaald uit gedrag bij kritisch punt

$$(P + a/v^2)(v - b) = RT$$

- a/v²: intermoleculaire aantrekkrachten
- b: volume ingenomen door de moleculen

Chapter 4: Energy analysis of closed systems

1. Moving boundary work

- = Hoeveelheid energie getransfereerd uit het systeem tijdens expansie of naar het systeem tijdens compressie
- onderzoeken van moving boundary work bij quasi evenwichtsproces

Bewegen van piston: $\delta W = F.ds = P.A.ds = P.dV \rightarrow$ integratie over volume V (in kJ)

Conventie: + : expansie
- : compressie

Gedurende hele proces: $W_b = \int PdV \quad (\text{kJ})$

→ $P = f(V)$: **PV-diagram** nodig voor deze relatie uit te rekenen

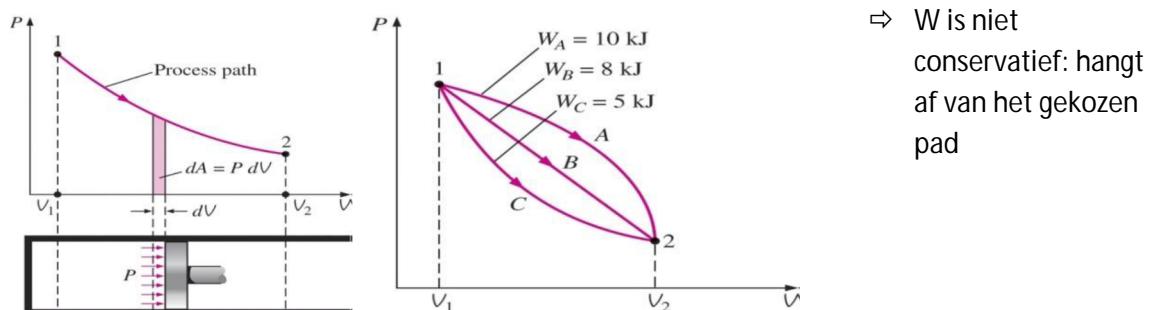
=> oppervlakte onder PV-diagram is gelijk aan het geleverde werk

! P in de formule = P op de piston MAAR bij quasi evenwicht P op de piston = P van het gas

! voor niet-quasi evenwicht: P van het gas ≠ P op de piston → P_i van de piston gebruiken

$$W_b = \int P_i dV \quad (\text{kJ})$$

=> geldt ook voor vloeistof/ vaste stof

Polytropisch proces

= proces van expansie of compressie van gassen waarbij druk en volume vangassen voldoen aan de volgende uitdrukking: $P = C.V^n$ met n,C zijn constanten

$$W_b = \int_1^2 PdV = \int_1^2 CV^{-n}dV = C \frac{V_2^{-n+1} - V_1^{-n+1}}{-n + 1} = \frac{P_2 V_2 - P_1 V_1}{1 - n}$$

$$\text{met } C = P_1 V_1^n = P_2 V_2^n$$

voor ideaal gas: $PV = mRT$

$$W_b = \frac{mR(T_2 - T_1)}{1 - n} \quad \text{voor } n \neq 1$$

$$W_b = \int_1^2 PdV = \int_1^2 CV^{-n}dV = PV \ln\left(\frac{V_2}{V_1}\right) \quad \text{voor } n = 1$$

2. Energy balance for closed systems

$$= E_{in} - E_{out} = \Delta E_{sys} \text{ (kJ)}$$

Gesloten cyclussysteem: $\Delta E = 0$ $W_{net,out} = Q_{net,in}$

!Conventie: + Q = warmte NAAR systeem

-W = arbeid geleverd DOOR systeem

Algemeen: $Q - W = \Delta E$

Stationaire systemen: $Q - W = \Delta U$

$Q = Q_{net,in} = Q_{in} - Q_{out}$ netto warmte input

$W = W_{net,out} = W_{out} - W_{in}$ netto arbeid output

3. Specific heats

Je hebt verschillende hoeveelheden energie nodig om temperatuur te laten stijgen met 1°C bij verschillende stoffen.

→ **Specifieke warmte c:** energie nodig om T van een eenheid massa met 1°C te laten stijgen

C_p ($P=cte$) en C_v ($V=cte$)

$!C_p > C_v$: want als $V=cte$ moet de zuiger niet bewegen en bij $P=cte$ wel zodat er een extra hoeveelheid energie geleverd moet worden en de specifieke warmte groter wordt

Andere thermodynamische grootheden:

- Als we **constant-volume** proces beschouwen: $\delta e_{in} - \delta e_{out} = du$

$$C_v dT = du$$

$$C_v = (du/dT)_v = \text{verandering in interne E}$$

- Als we **constante-druk** proces beschouwen: $C_p dT = dh$

$$C_p = (dh/dT)_p = \text{verandering in enthalpie}$$

! Deze specifieke warmtes zijn eigenschapsfuncties, dus onafhankelijk van gekozen procespad

Specifieke E = betere benaming dan specifieke warmte: E-transfer gebeurt niet enkel in de vorm van warmte

4. Internal energy, enthalpy and specific heats of ideal gases

Specifieke warmte-relaties van ideale gassen:

$$PV = RT$$

$$u = u(T)$$

→ Experiment van Joule: Hij had 2 tanks met elkaar in verbinding gesteld met pijp en klep: 1 was gevuld met lucht onder hoge druk, andere was leeg. Wanneer thermisch evenwicht bereikt was, opende hij de klep en liet de lucht doorstromen. Hij merkte op dat er GEEN temperatuurstijging was van het bad en er dus geen warmtestroom was van en naar de lucht. Aangezien er geen arbeid geleverd is: interne energie onafhankelijk P en V, enkel afhankelijk van T.

$$\Rightarrow h = u + RT \text{ en dus } h = h(T)$$

=> voor een bepaalde T: h, u, c_v , c_p hebben vaste waarden

$$du = C_v(T) dT \text{ en } dh = C_p(T) dT: \text{door integratie } \Delta u \text{ en } \Delta h \text{ vinden}$$

Voor **kleine temperatuurintervallen**: vereenvoudiging 3egraadspolynoom tot lineair verband

$$\rightarrow \Delta u = C_{V,\text{avg}} \Delta T \quad \Delta h = C_{P,\text{avg}} \Delta T$$

Op **molaire basis**:

$$C_p = C_v + R$$

=> specifieke warmten gegeven zijn op molaire basis: R wordt R_u

$$\rightarrow k = C_p/C_v \quad \text{specifieke warmte ratio}$$

Je kan interne energie- / enthalpieverandering op **3 manieren** berekenen:

- Via tabellen
- Via integratie uitdrukking
- Door gebruik te maken van de gemiddelde specifieke warmte

5. Internal energy, enthalpy and specific heats of solids and liquids

Vloeistoffen en vaste stoffen zijn **NIET samendrukbaar** (!)

=> Specifieke volumes blijven constant gedurende processen

=> $C_p = C_v = C = \text{cte}$ want E bij volumeverandering: verwaarloosbaar

$\rightarrow$ Enkel temperatuursafhankelijk (zoals bij ideale gassen)

Interne E verandering:

$$du = C_v dT = C(T) dT$$

$$\rightarrow \Delta u = u_2 - u_1 = C_{\text{avg}}(T_2 - T_1) \quad (\text{kJ/kg})$$

Enthalpie verandering:

$$dh = du + VdP + PdV = du + VdP \quad \text{met } V = \text{cte} \text{ dus } PdV = 0$$

$$\rightarrow \Delta h = \Delta u + v \Delta P = C_{\text{avg}} \Delta T + v \Delta P \quad (\text{kJ/kg})$$

$$! \text{ Vaste stoffen: } \Delta h = \Delta u = C_{\text{avg}} \Delta T$$

$$! \text{ Vloeistoffen: } - \text{ Constante druk processen, heaters: } \Delta h = \Delta u = C_{\text{avg}} \Delta T \quad (P=0)$$

$$- \text{ Constante temperatuur processen, pompen: } \Delta h = V \Delta P \quad (T=0)$$

$\rightarrow$ Enthalpie van samengedrukte vloeistof kan genomen worden als enthalpie van de verzadigde vloeistof

Chapter 5: Mass and energy analysis of control volumes

1. Conservation of mass

Massa is geconserveerde eigenschap: kan niet gecreëerd of vernietigd worden tijdens een proces

$$\rightarrow E=mc^2$$

- Gesloten systeem: massa blijft constant gedurende proces

- Open systeem : massauitwisseling over de grenzen van system → rekening houden met massa-input en massa-output

Mass flow rate = m° = massa dat doorheen sectie passeert gedurende eenheid tijd

$$\delta m = \rho V_n dA_c \quad (\text{kg/s})$$

- Padfuncties: inexakte diff δ

- Puntfuncties: exacte diff d

Gemiddelde over dwarsdoorsnede v/e buis :

=> we gebruiken gemiddelde V en ρ voor het gemakkelijk te maken ipv ingewikkelde integraal

! V is niet uniform over gehele doorsnede

$$V_{\text{avg}} = \frac{1}{A_c} \int_{A_c} V_n dA_c$$

$$m^\circ = \rho V_{\text{avg}} A_c$$

Volume flow rate = V° = volume dat doorheen sectie passeert gedurende eenheid tijd

$$V^\circ = VA_c \quad (\text{m}^3/\text{s})$$

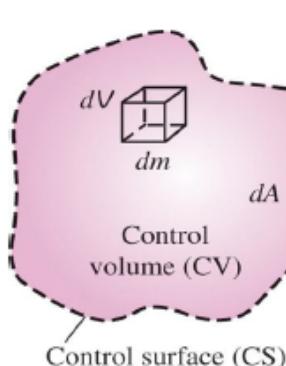
=> verbande volume en mass flow rate: $m^\circ = \rho V^\circ = V^\circ / v$

Behoud van massa: netto massa transfer van en naar een controle volume gedurende Δt is gelijk aan netto verandering in totale massa van controle volume gedurende Δt

$$m_{\text{in}} - m_{\text{uit}} = \Delta m_{\text{cv}} \quad \text{massabalans}$$

! wanneer vorm van het controle volume afwijkt: $dm = \rho dV$

→ integratie voor totale massa (uitleg afleiding p 217)

$$\begin{aligned} m_{\text{cv}} &= \int \rho dV \\ V_n &= V \cos \theta \equiv \vec{V} \cdot \vec{n} \\ \delta m &= \rho V_n dA = \rho (V \cos \theta) dA = \rho (\vec{V} \cdot \vec{n}) dA \\ \dot{m}_{\text{net}} &= \int_{\text{CS}} \delta m = \int_{\text{CS}} \rho V_n dA = \int_{\text{CS}} \rho (\vec{V} \cdot \vec{n}) dA \\ \frac{d}{dt} \int_{\text{cv}} \rho dV + \int_{\text{CS}} \rho (\vec{V} \cdot \vec{n}) dA &= 0 \\ \frac{d}{dt} \int_{\text{cv}} \rho dV &= \sum_{\text{in}} \dot{m} - \sum_{\text{out}} \dot{m} \end{aligned}$$

Gedurende een steady flow proces verandert de totale massa v/e controle volume niet met de tijd

$$m_{\text{cv}} = \text{constant} \quad \sum m_{\text{in}}^\circ = \sum m_{\text{out}}^\circ$$

! Single stream steady-flow systems: $m_{\text{in}}^\circ = m_{\text{out}}^\circ \rightarrow \rho_1 V_1 A_1 = \rho_2 V_2 A_2$

o.a. naalden, verspreiders, turbines, compressoren, pompen

Niet-samendrukbare flow: dichtheid valt weg

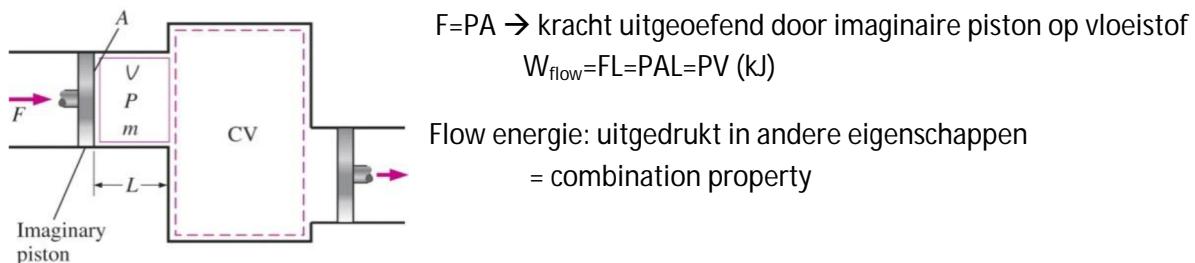
$$\sum V^{\circ}_{in} = \sum V^{\circ}_{out}$$

$$V^{\circ}_{in} = V^{\circ}_{out} \rightarrow V_1 A_1 = V_2 A_2$$

Volume flow snelheid in en uit compressor verschillen, massa flow snelheid blijft constant

2. Flow work and the energy of a flowing fluid

Controle volume: wel massa transport $\rightarrow$ arbeid hiervoor nodig = flow arbeid/flow energie

Stilstaande vloeistof: $e=u+ke+pe=u+V^2/2+gz \text{ (kJ/kg)}$

=> Totale energie **vloeidend fluidum** per massaeenheid: $\theta = Pv + e = Pv + (u+ke+pe)$

$$!Pv + u = h$$

$$\theta = h+ke+pe = h+V^2/2 + gz$$

! energie om de vloeistof in of uit CV te duwen is enthalpie, geen rekening houden met flow energie in deze formule

Energie transport van vloeidend fluidum: $E_{massa}=m\theta=m(h+V^2/2+gz) \text{ (kJ)}$

$! E_{massa}=mh$ als ke en pe verwaarloosbaar zijn

3. Energy analysis of steady-flow systems

Turbines, compressoren, nozzles: **steady flow devices** $\rightarrow$ constante flow, geen verandering in intensieve of extensieve eigenschappen in controle volume met de tijd ($V,E,m = cte$)

=> Massa balans in = massa balans uit ($\Delta E_{cv}=0$)

=> Hoeveelheid binnenkomende energie in alle vormen is gelijk aan de hoeveelheid energie die het volume verlaat

E-balans

$$\dot{E}_{in} = \dot{E}_{uit}$$

$$\dot{Q}_m + \dot{W}_m + \sum_m \dot{m} \theta = \dot{Q}_{uit} + \dot{W}_{uit} + \sum_{uit} \dot{m} \theta$$

$$\dot{Q}_m + \dot{W}_m + \sum_m \dot{m} \left(h + \frac{V^2}{2} + gz \right) = \dot{Q}_{uit} + \dot{W}_{uit} + \sum_{uit} \dot{m} \left(h + \frac{V^2}{2} + gz \right)$$

- Q° : snelheid van warmtetransfer

- W° : vermogen

- $\Delta h = h_2 - h_1$: enthalpieverandering

- $\Delta ke = (V^2_2 - V^2_1)/2$

- $\Delta pe = g(z_2 - z_1)$

=> Eenheden: $J/kg = N.m/kg = (kg.m/s^2).(m/kg) = m^2/s^2$

4. Some steady-flow engineering devices

4.1. Nozzles and diffusers

- **Nozzle**: verhoogt snelheid vloeistof waardoor de druk verlaagt
- **Diffuser**: verhoogt de druk van een vloeistof door ze te vertragen

- (1) Rate heat transfer meestal zeer klein (= ca. 0): hoge snelheid → niet genoeg tijd voor heat transfer
- (2) Geen arbeid, PE is verwaarloosbaar
MAAR KE is wel belangrijk door grote veranderingen in snelheid

4.2. Turbines and compressors

Turbine: produceert arbeid, veel energie vrijgeven door lucht samen te persen =OUTPUT

Ventilator: geleidelijk aan druk verhogen v/e gas (meestal gebruikt om gas te mobiliseren)

Compressor: gas samenpersen tot hoge druk bekomen is

Pomp: zelfde principe als compressor, enkel hier gebruiken van vloeistoffen ipv gassen

=> alle drie INPUT nodig

4.3. Throttling valves (kleppen)

= veroorzaken significante drukval → flow beperken + grote Tval

! Grote temperatuursval: Joule-Thomson coefficient (zie H12)

- Meestal adiabatisch ($q=0$): te weinig tijd/ oppervlakte voor heat transfer

- Geen arbeid, geen Δp_e en Δk_e

=> $h_2=h_1$: **isenthalpisch** (interne E + flow energie = constant)

$$\rightarrow u_1 + P_1 v_1 = u_2 + P_2 v_2$$

= veranderingen in flow E/interne E, beïnvloeden op zijn beurt interne E, flow E

! ideaal gas: $T=cte$ want $h=h(T)$

4.4. Mixing chambers ans heat exchangers

Mengkamers: twee stromen fluidum samenbrengen

= som van de inkomende massa flow snelheden moet gelijk zijn aan de massa flow snelheid van het uitgaande mengsel

=> meestal: $q=0$, $w=0$, $k_e=0$ en $p_e=0$

Vb: douche: koud+warm water mengen

Warmtewisselaar: twee bewegende fluidum stromen wisselen warmte uit zonder te mengen

! direct contact warmtewisselaars =mengkamer

→ Bij stabiele werking blijft de massa flow snelheid van elke fluidum stroom doorheen de warmtewisselaar constant

=> $W=0$, $\Delta k_e=0$, $\Delta p_e=0$

! Belangrijk is keuze controlevolume voor $Q^{\circ}=0$

4.5. Pipe and duct flow

= steady-flow proces met aanzienlijke warmteuitwisseling

! Als er verwarming gebeurt, ook W meenemen in de berekeningen

Lage snelheid dus Δke klein

! Bij veranderlijke doorsnede wel aanzienlijke Δke

Δpe kan ook significant zijn als er een aanzienlijk hoogteverschil optreedt bij het doorstromen

5. Energy analysis of unsteady-flow processes

Veranderingen in controle volume = **unsteady/transient flow**

→ start en stop, bewegende grenzen

$$m_{in} - m_{uit} = \Delta m_{sys} \quad E_{in} - E_{uit} = \Delta E_{sys}$$

Uniforme flow proces: fluidum bij elke inlaat en uitgang is uniform en stabiel en dus veranderen de fluidum eigenschappen niet met de tijd of de positie over de dwarsdoorsnede v/e inlaat of uitgang

=> cte gedurende het hele proces

$$Q_{in} + W_{in} + \sum_{in} m\vartheta - \left(Q_{uit} + W_{uit} + \sum_{uit} m\vartheta \right) = m_2 e_2 - m_1 e_1$$

$$Q - W = \sum_{uit} mh - \sum_{in} mh + (m_2 u_2 - m_1 u_1)$$

Chapter 6: The second law of thermodynamics

1. Introduction to the second law

Een proces moet niet enkel alleen voldoen aan de eerste wet om te kunnen plaatsvinden

→ een proces heeft een welbepaalde richting

= **Tweede thermodynamische wet** (o.b.v. entropie)

→ bepaalt de kwaliteit EN degradatie van E

! ook gebruikt om de theoretische grenzen alsook de vorderingsgraad van reacties te bepalen

2. Thermal energy reservoirs

Hypothetisch lichaam, grote thermische energiecapaciteit tegenover E (massa x specifieke warmte)

= **thermisch energiereservoir** (vb: oceanen en rivieren)

= warmte reservoirs

- **Bron** = reservoir dat energie i/d vorm van warmte levert

- **Sink** = reservoir dat energie i/d vorm van warmte absorbeert

Thermische pollutie : industrieel wanbeleid met energieverlissing zorgt voor lokale opwarming van de omgeving → zorgt voor deregulatie van de omgeving

3. Heat engines

Arbeid omzetten tot warmte kan direct en compleet gebeuren <>> Warmte omzetten tot arbeid

! warmte-motoren nodig (!)

Principe:

- (1) Ze ontvangen warmte van een hoge T bron
- (2) Ze converteren een gedeelte van deze warmte tot arbeid
- (3) Ze verwerpen de resulterende warmte naar een lage T sink
- (4) Ze opereren cyclisch

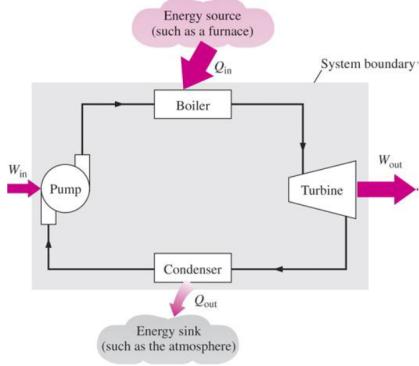
! Meestal bevatten ze een **werkingsvloeistof** waarvan/waar naartoe warmte wordt getransfereerd

Er zijn ook arbeidproducerende toestellen die **niet cyclisch** opereren

Vb: interne verbrandingsmotoren: gas turbine, automotor

→ wel mechanische cyclus, geen thermodynamische cyclus

Verbrandingsgassen ondergaan geen volledige cyclus: op het einde vervangen door vers lucht-brandstofmengsel om thermodynamisch correct te zijn

Stoom energie centrale: externe verbranding

Q_{in} : geleverd aan stoom in boiler door hoge T bron
 Q_{out} : onttrokken aan stoom in condensor naar lage T sink
 W_{in} : geleverd door stoom door expansie in turbine
 W_{uit} : nodig om water te compressorren tot boilerdruk
 $\rightarrow W_{net,uit} = W_{uit} - W_{in}$ (kJ)
!Kan als gesloten systeem geschouwd worden (want geen massa-uitwisseling)
 $\rightarrow \Delta U = 0$
 $\rightarrow W_{net,uit} = Q_{in} - Q_{out}$ (kJ)

Netto arbeid output is altijd minder dan de hoeveelheid warmte input + hangt af van de motor (!)

=> **Thermische efficiëntie**: fractie v/d warmteinput die omgezet wordt tot netto arbeid output

$$\rightarrow \eta_{th} = W_{net,out}/Q_{in} = 1 - Q_{out}/Q_{in}$$

tussen 0 en 1

Vb. warmte motor

T_H : temperatuur van hoge T reservoir

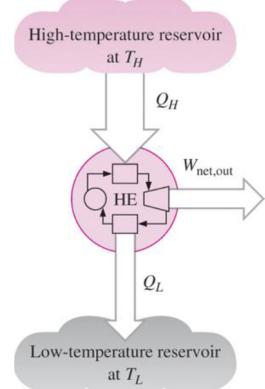
T_L : temperatuur van lage T reservoir

=> Q_H : magnitude warmtetransfer tussen cyclisch toestel en hoge T reservoir

Q_L : magnitude warmtetransfer tussen cyclisch toestel en lage T reservoir

! Beide Q 's zijn steeds positief (want zijn magnitudes) !

$$\Rightarrow \eta_{th} = 1 - Q_L/Q_H$$

! Kan nooit gelijk aan 1 zijn (volgens Kelvin-Planck Statement)

Automotor: 25%

Diesel, gas turbine plant: 40%,

Gecombineerde gas/stoom power plants: 60%

=> Ongeveer de helft v/d warmte gaat naar de omgeving

Q_{uit} besparen?

Condensator: warmte gaat naar water of lucht: kan niet weg!

Vb. Warmte gaat altijd van hoge naar lage T medium = afvalenergie

!We kunnen geen uitstroom van warmte vermijden

$\rightarrow$ Altijd energie naar lage T medium om cyclus te vervolledigen !

De tweede wet van thermodynamica: **Kelvin-Planck Statement**

= "Het is onmogelijk voor eender welk toestel dat cyclisch opereert om warmte te ontvangen van een enkel reservoir en een netto hoeveelheid arbeid te produceren "

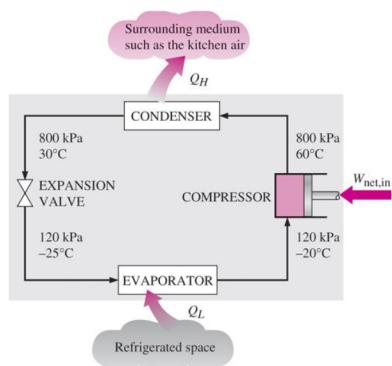
$\rightarrow$ geen enkele motor kan een efficiëntie van 100% hebben

4. Refrigerators and heat pumps

4.1 Koelers

Normaal: warmte (spontaan) van hoge naar lage T → omgekeerd proces kan niet spontaan gebeuren

! Refrigerator (koeler) met koelmiddel (refrigerant) kunnen dit wel
= cyclisch toestel

damp-compressie koelcyclus= meest gebruikt met vier onderdelen: compressor, condensor, expansievat, verdamper

Doelekoeler = Q_L te verwijderen van lage T ruimte (waarvoor
 $W_{net,in}$ nodig is)

! Deze warmte overbrengen naar hoge T ruimte is "bijzaak"

Werking: koelvloeistof komt compressor binnen als gas → wordt samengedrukt → verlaat compressor met hoge T → in de condensator koelt het af en condenseert tot vloeistof (warmteafgifte aan omgeving) → expansievat: daling in druk en T → koelvloeistof verdampst opnieuw door warmte uit omgeving op te nemen en gaat terug als gas compressor in

Performantiecoëfficiënt COP = gewenste output/benodigde input

$$\rightarrow \text{Koeler: } \text{COPR} = Q_L / W_{\text{net,in}} \quad \text{met } W_{\text{net,in}} = Q_H - Q_L \text{ (kJ)}$$

$$\text{COPR} = Q_L / (Q_H - Q_L) = 1 / ((Q_H/Q_L) - 1)$$

! Kan groter zijn dan 1

4.2 Warmtepompen

= warmte van lage naar hoge T

Doel v/e warmtepomp = Q_H toe te voegen aan hoge T ruimte door warmte van lage T ruimte te absorberen

! Koeler = koelen >< Warmtepomp = verwarmen

$$\text{COP}_{\text{WP}} = Q_H / W_{\text{net,in}}$$

$$COP_{WP} = Q_H / (Q_H - Q_L) = 1 / (1 - Q_L/Q_H)$$

$$\text{COP}_{\text{WP}} = \text{COP}_R + 1$$

Voorbeelden van warmtepompen:

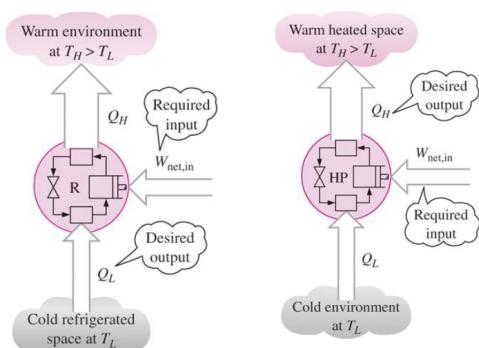
lucht-bron warmtepomp (COP=3.0)

Geothermale warmtepompen (COP=4.0)

Airco's

-koeler

=warmtepomp

De tweede wet van thermodynamica: **Clausius Statement**

- = "Het is onmogelijk een toestel te bouwen dat cyclisch werkt en dat enkel warmte transfereert van een lage T naar een hoge T lichaam"
  - Dus externe krachtbron nodig om warmte van een koud naar warm medium te transporteren

Vergelijking: Kelvin-Planck: warmtemotoren

Clausius: koelers en warmtepompen

! Kelvin-Plankc en Clausius zijn **negatieve stellingen** en kunnen dus niet bewezen worden (obv observaties)

Ze vormen beide onderdeel van tweede wet van thermodynamica wat ervoor zorgt dat als er inbreuk gedaan wordt op de ene statement er inbreuk is op beide stellingen.

5. Perpetual-motion machines

Perpetuum mobiel systeem = systeem dat inbreuk doet op 1 v/d 2 thermodynamische wetten

- ! Deze kunnen niet werken
  - PMM1 = inbreuk op 1e wet
  - PMM2 = inbreuk op 2e wet
- zie HB p 289 voor vbn

6. Reversible and irreversible processes

Reversiebel proces: ideaal, omkeerbaar zonder een spoor na te laten, dus geen netto warmte en arbeidsuitwisseling met de omgeving (omgeving + systeem terug naar oorspronkelijke toestand)

<> **Irreversiebel** = niet-reversiebel proces: omgeving is veranderd of voert arbeid uit

! Natuur: irreversiebel , reversiebele processen doen zich niet voor

Reversiebel: gemakkelijk te analyseren (serie evenwichten doorlopen), geïdealiseerd model

Leveren meeste arbeid (automotoren), verbruiken minst (compressoren/pompen)

→ reversiebele processen beschouwen als theoretische limieten voor de corresponderende irreversiebele processen

=> **2e Wet efficiëntie voor actuele processen**

=> Hoe beter ontwerp, hoe lager irreversibiliteit, hoe hoger 2e wet efficiëntie

Irreversibiliteiten = factoren die irreversiebel proces veroorzaken

vb. wrijving, expansie, menging, warmtetransfer, elektrische weerstand, inlastische deformatie, chemische reacties

- Wrijving: energie nodig om te overbruggen: netto warmteoverdracht !
- Expansie v/e gas in vacuum: netto arbeid-input = netto warmte-output !
(100% efficiëntie)

→ Dit kan niet volgens 2e wet dus irreversiebel

- Warmtetransfer over eindig temperatuursverschil: enkel systeem en niet de grenzen kunnen terug naar initiële toestand = irreversiebel (anders 2e wet tegenspreken) ! Meer reversiebel als ΔT kleiner wordt

Intern reversibel: geen irreversibiliteiten binnen de grenzen v/h systeem, zelfde pad van evenwichtstoestanden voor heen- en terugwaarts proces (vb.: quasi evenwichtsproces)

Extern reversibel: geen irreversibiliteiten in omgeving v/h system (vb.: warmtetransfer tss reservoir/systeem als buitenomgeving systeem zelfde T als reservoir heeft)

Totaal reversibel (=reversibel): geen irreversibiliteiten binnen systeem en omgeving

7. The Carnot Cyclus

= reversieble cyclus

vb. Warmte motor: werkvloeistof op einde cyclus terug in begintoestand

=> Cyclus-efficiëntie maximaliseert: netto arbeid ($W_{out} - W_{in}$) hoogst(bij reversieble processen)

=> Reversiebel proces = bovengrens van performantie

Carnot warmte motor: 4 reversieble processen: 2 isotherm en 2 adiabatisch

Principe: (1) $T_H = \text{constant}$ (Reversiebel isotherm. expansie)

Initiële T v/h gas is T_H en dit staat in nauw contact met energiebron (ook T_H)

Lichtjes expansie dus T_{gas} daalt met dT

!Arbeid op grenzen → warmtetransfer van bron naar gas

=> T_{gas} terug op T_H

→ gaat door totdat piston op positie 2 is

Q_H = totale warmtetransfer

(2) $T_H \rightarrow T_L$ (Reversiebel adiabatische expansie)

Energiebron vervangen door isolatie

Lichtjes expansie: arbeid op grenzen → totdat T_L is bereikt

(3) $T_L = \text{constant}$ (Reversiebel isotherm. Compressie)

Isolatie vervangen door T_L -sink: piston wordt naar binnen gedrukt door F_{extern}

Lichtjes compressie dus T_{gas} stijgt met dT

! Arbeid op grenzen → warmtetransfer van gas naar sink

=> T_{gas} terug op T_L

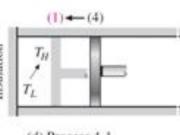
→ gaat door totdat piston op positie 4 is

Q_L = totale warmtetransfer

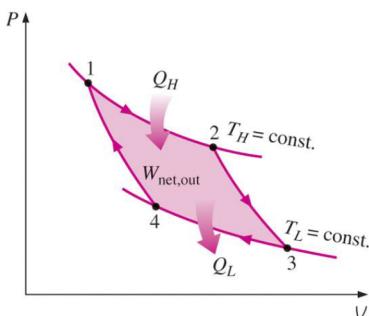
(4) $T_L \rightarrow T_H$ (Reversiebel adiabatische compressie)

Sink vervangen door isolatie

Lichtjes compressie, arbeid op grenzen → totdat T_H bereikt is

(d) Process 4-1

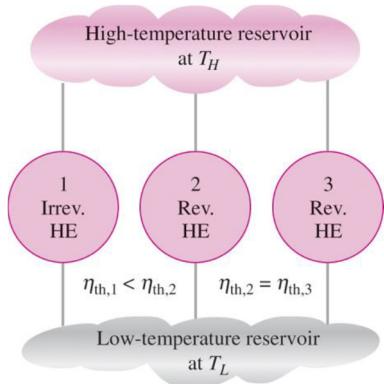

Oppervlakte onder curve in P-V diagram: netto arbeid

! Meest efficient tussen twee T limieten

Omgekeerd: **Carnot koelcyclus:** Q_L wordt geabsorbeerd, Q_H afgegeven

8. The Carnot principles

Warmtemotor kan niet werken met 1 T reservoir en een koeler kan niet werken zonder energie input van een externe bron (Kevin-Planck en Clausius)

Carnot principles :

- Efficiëntie v/e irreversibele warmtemotor is altijd minder dan die v/e reversibele tussen twee dezelfde reservoors
- Efficiëntie van alle reversibele warmtemotoren tussen 2 dezelfde T-reservoirs is dezelfde

9. The thermodynamic temperature scale

= T-schaal dat onafh. is van kenmerken substanties die nodig zijn om T te berekenen (o.a. aard v/d stof)

Volgens tweede Carnot principe: efficiëntie reversibele warmte motor is onafh.v/d werkvlloiestof, de cyclus, type → enkel afhankelijk van T

$\eta_{th,rev}=g(T_H, T_L)$ of $Q_H/Q_L=f(T_H, T_L) \rightarrow$ functie f bepalen met 3 reversibele warmtemotoren

$$\frac{Q_1}{Q_3} = \frac{Q_1}{Q_2} \frac{Q_2}{Q_3}$$

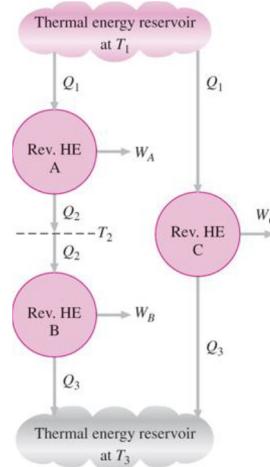
$$f(T_1, T_3) = f(T_1, T_2) f(T_2, T_3)$$

$$f(T_1, T_2) = \frac{\phi(T_1)}{\phi(T_2)} \text{en} f(T_2, T_3) = \frac{\phi(T_2)}{\phi(T_3)}$$

$$\frac{Q_1}{Q_2} = f(T_1, T_3) = \frac{\phi(T_1)}{\phi(T_3)}$$

$$\frac{Q_H}{Q_L} = \frac{\phi(T_H)}{\phi(T_L)}$$

$$\left(\frac{Q_H}{Q_L} \right)_{rev} = \frac{T_H}{T_L}$$

$$\Phi(T) = T \text{ (volgens Kelvin)}$$

→ Absolute T schaal = Kelvin-schaal

10. The Carnot heat engine

= heat engine volgens Carnot cyclus

$$\eta_{th} = 1 - (Q_L/Q_H) = \text{thermal efficiency voor (ir)reversibele warmtemotor}$$

→ Bij reversibele/carnot cyclus: warmtertransfer vervangen door T

$$\eta_{th,rev} = 1 - (T_L/T_H) = \text{Carnot efficiëntie}$$

= hoogste efficiëntie van een warmtemotor tussen twee thermische energiereservoors bij T_H en T_L

!OPGELET: Gebruik absolute temperaturen, °C gebruiken geeft fouten!

$$\eta_{th} < \eta_{th,rev}: \text{irreversibel}$$

$$\eta_{th} = \eta_{th,rev}: \text{reversibel} \quad \eta_{th} > \eta_{th,rev}: \text{onmogelijk}$$

! Efficientie van warmtemotor kan geoptimaliseerd worden door warmte toe te dienen bij hoogst mogelijke T en warmte af te voeren bij laagst mogelijke T

Hoogst mogelijke T: gelimiteerd door materiaalsterkte

Laagst mogelijke T: gelimiteerd door koelingsmedium (vijver, rivier, atmosfeer,...)

Kwaliteit van energie:

- Hogere T (T_H), meer thermische energie kan worden omgezet in arbeid, hogere kwaliteit v/d energie
- Arbeid is waardevollere energie dan warmte want 100% arbeid kan omgezet worden tot warmte terwijl er maar een (kleine) fractie van warmte kan worden omgezet tot arbeid
- Arbeids potentieel v/d energie = kwaliteit v/d energie
- Kwaliteit beoordelen in plaats van kwantiteit

11. The Carnot refrigerator and heat pump

= omgekeerde Carnot cyclus

Koelkast: $COP_R = 1/(Q_H/Q_L - 1)$ $\rightarrow COP_{R,rev} = 1/(T_H/T_L - 1)$

Warmtepomp: $COP_{WP} = 1/(1-Q_L/Q_H)$ $\rightarrow COP_{WP,rev} = 1/(1-T_L/T_H)$

⇒ Hoogste performantiecoëfficiënt deze kunnen bekomen tussen de T-limieten

$COP_R < COP_{R,rev}$: irreversibel

$COP_R = COP_{R,rev}$: reversibel

$COP_R > COP_{R,rev}$: onmogelijk

$COP_{WP} < COP_{WP,rev}$: irreversibel

$COP_{WP} = COP_{WP,rev}$: reversibel

$COP_{WP} > COP_{WP,rev}$: onmogelijk

Chapter 7: Entropy ($S_{in} - S_{uit} + S_{gen} = \Delta S_{systeem}$)

1. Entropy

- De tweede wet van thermodynamica leidt vaak tot **ongelijkheden**: verschil tussen irreversiebel en reversiebel

- **Clausius ongelijkheid**: voor alle cycli (voor zowel reversiebel als irreversiebel)

$$\oint \frac{\delta Q}{T} \leq 0$$

We beschouwen een systeem verbonden met een thermisch E reservoir met cte T_R . We stellen hier de E-balans voor op en gebruiken de uitdrukkingen voor een reversiebel proces.

BEWIJS: $\delta W_C = \delta Q_R - dE_C$

$$\frac{\delta Q_R}{T_R} = \frac{\delta Q}{T}$$

$$\delta W_C = T_R \frac{\delta Q}{T} - dE_C$$

$$W_C = T_R \oint \frac{\delta Q}{T}$$

$$\oint \frac{\delta Q}{T} \leq 0$$

Geen irreversibiliteiten in systeem en in reversiebel cyclisch deel: intern reversiebel $W_{c,int,rev}=0$

=> Clausius ongelijkheid: totaal of intern rev.cycli : “=”

irreversiebele cycli: “<”

! cyclische integraal = 0, niet cyclische integraal over Q en W (anders: motoren niet werken)

→ cyclische integraal over V kan wel 0 zijn

→ Clausius ongelijkheid hangt af van de fase van het systeem, niet van het procespad

° **nieuwe eigenschap: entropie S (kJ/K)**

$$dS = \left(\frac{\delta Q}{T} \right)_{int,rev}$$

→ extensieve eigenschap: **totale entropie (S)**

→ intensieve eigenschap: **entropie per massa-eenheid (s)**

→ Entropieveranderingen $\Delta S = S_2 - S_1$ berekeningen met $S_1=0$

! onafhankelijk van gevuld procespad

! enkel intern reversiebel processen: bij irreversiebel → imaginair reversiebel pad

Intern reversiebel isotherme warmtetransferprocessen: $T=T_0$

$$\Delta S = \int_1^2 \left(\frac{\delta Q}{T} \right)_{int,rev} = \int_1^2 \left(\frac{\delta Q}{T_0} \right)_{int,rev} = \frac{1}{T_0} \int_1^2 \delta Q_{int,rev}$$

$$\Delta S = \frac{Q}{T_0}$$

=> Warmteafgave: entropieafname

2. The increase of entropy principle

Stel: een cyclus met intern reversibel en arbitrair (reversibel of irreversibel) proces

$$\int_1^2 \frac{\delta Q}{T} + \int_2^1 \left(\frac{\delta Q}{T} \right)_{\text{int rev}} \leq 0$$

In formule: T is de temperatuur aan de grenzen van het systeem waar δQ uitgewisseld wordt

$$\int_1^2 \frac{\delta Q}{T} + S_2 - S_1 \leq 0$$

→ Voor reversibel proces: gelijkheid
→ Voor irreversibel proces: entropieverandering steeds groter dan integraal over $\delta Q/T$

$$S_2 - S_1 \geq \int_1^2 \frac{\delta Q}{T}$$

$$dS \geq \frac{\delta Q}{T}$$

! Entropie wordt gegenereerd gedurende een irreversibel proces:

entropie-generatie S_{gen}

$S_{gen} \neq$ eigenschap want procesafhankelijk! (steeds pos. of 0)

Voor geïsoleerd systeem: **warmtetransfer = 0 (!)**

→ Entropie zal tijdens dit proces stijgen of constant blijven, maar NOoit DALEN!

= **increase of entropy principle**

$$\Delta S_{sys} = S_2 - S_1 = \int_1^2 \frac{\delta Q}{T} + S_{gen}$$

$$\Delta S_{iso} \geq 0$$

$$S_{gen} = \Delta S_{tot} = \Delta S_{sys} + \Delta S_{omg} \geq 0$$

Total entropie van een systeem = som van entropie van delen van het systeem en omgeving

=> kan **NIET <0: onmogelijk proces**

Opmerkingen ivm entropie:

- Proces gaat op in de richting van entropietoename
- Entropie neemt toe bij alle actuele processen, blijft constant bij geïdealiseerde reversibele processen (want is nonconserved property dus geen behoudprincipe zoals energie!)
- Irreversibiliteiten zorgen voor entropietoename; entropiegeneratie is kwantitatieve maat voor irreversibiliteiten

3. Entropy change of pure substances

→ entropie is een eigenschap dus hangt samen met toestand van het systeem

Voor zuivere stoffen gebruiken we tabellen mbv referentietoestand omdat de relaties te ingewikkeld zijn

→ **Referentietoestand** = verzadigd mengsel

→ $S = S_f + x S_{fg}$ (kJ/kg.K)

met x=kwaliteit, S_f en S_{fg} entropie verzadigde vloeistoffen/gassen, staan in tabel)

→ $\Delta S = m \Delta s = m(s_2 - s_1)$ (kJ/K) voor een bepaalde massa m

4. Isentropic processes

Warmte transfer en irreversibiliteiten kunnen entropie veranderen bij vaste massa

MAAR intern reversibel en adiabatisch: isentropisch $\Delta s=0$

= een ideaal geval, gebruikt als modellen voor reële processen

5. Property diagrams involving entropy

2 nieuwe diagrams: T-s en h-s (Mollier) diagram

- T-s:

$$Q_{int,rev} = \int_1^2 T dS \quad q_{int,rev} = \int_1^2 T ds$$

→ Opp. onder curve is warmtetransfer bij een intern reversibel proces

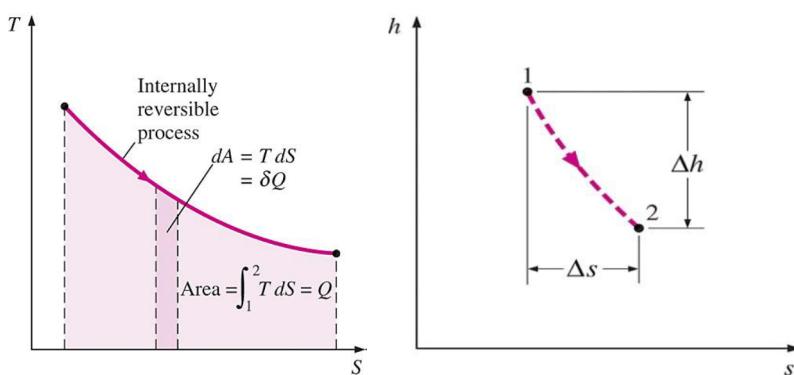
! bij isothermaal proces: $Q_{int,rev} = T_0 \Delta S$ (hetzelfde geldt voor $q_{int,rev}$)

→ isentropische processen: T-s diagramma is een verticale lijn

- Mollier diagram = H-S diagram

Belangrijk want h is primair property voor analyse 1e Wet van steady-flow toestellen en s is maat voor irreversibiliteiten tijdens adiabatische processen

! Adiabatisch steady-flow: $\Delta h = \text{work}$ $\Delta s = \text{irreversibiliteiten}$

6. What is entropy?

= moleculaire wanorde, chaos

Voor elke toestand van macroscopisch evenwicht zijn er veel mogelijke microscopische configuraties

→ entropie staat hiermee in verband via **Boltzmann Relatie**

$S=k \ln p$ ~ moleculaire onzekerheid

→ k Boltzamnnconstante ($1.3806 \times 10^{-23} \text{ J/K}$) / p thermodyn. probabiliteit

Bij een vaste stof: hoe hoger T , hoe meer onzekerheid over de positie van de moleculen

Zuivere stof/kristallijn bij 0K: $S=0$ want geen enkele onzekerheid = **3e wet van de thermodynamica**

=> absolute entropie = entropie relatief t.o.v. referentiepunt volgens 3e wet

Opmerkingen:

- Geen entropietransfer bij arbeid => geen netto entropie betekent reversibel
- Gedesorganiseerde vorm van energie, energiedegradeatie → mogelijkheid om arbeid te leveren neemt af, kwaliteit neemt af
=> Toename in entropie

7. The T ds relations

$\delta Q/T$ correspondeert met differentiële verandering in entropie

Bij Isotherme interne reversibele processen: makkelijke integratie

MAAR als T verandert: **relatie tussen δQ en T**

$$\begin{aligned}
 \delta Q_{\text{int,rev}} - \delta W_{\text{int,rev,uit}} &= dU \\
 \delta Q_{\text{int,rev}} &= TdS \\
 \delta W_{\text{int,rev,uit}} &= PdV \\
 TdS &= dU + PdV \\
 Tds &= du + Pdv \\
 &= \mathbf{GIBBS-VERGELIJKING} \\
 &\quad \mathbf{(T ds VERGELIJKING)}
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 h &= u + Pv \\
 dh &= du + Pdv + vdp \\
 Tds &= du + Pdv \\
 Tds &= dh - vdp \\
 &= \mathbf{2e T ds Vergelijking}
 \end{aligned}$$

Voor ideale gassen: $du=cvdT$, $dh=cpdT$ en $Pv=RT$

8. Entropy change of liquids and solids

Onsamendrukbaar ($dV=0$) : zoals bv vloeistoffen en vaste stoffen

$$\begin{aligned}
 ds &= \frac{du}{T} = \frac{cdT}{T} \\
 s_2 - s_1 &= \int_1^2 c(T) \frac{dT}{T} \cong c_{avg} \ln \frac{T_2}{T_1}
 \end{aligned}$$

Temperatuur gedurende isentropisch proces voor onsamendrukbare stof is constant. (=isotherm)
 → formule gelijkstellen aan 0

9. The entropy change of ideal gases

$$du=c_vdT \quad P=RT/v \quad dh=c_pdT \quad v=RT/P$$

$$\begin{aligned}
 ds &= c_v \frac{dT}{T} + R \frac{dv}{v} \\
 s_2 - s_1 &= \int_1^2 c_v(T) \frac{dT}{T} + R \ln \frac{v_2}{v_1} \\
 s_2 - s_1 &= \int_1^2 c_p(T) \frac{dT}{T} - R \ln \frac{p_2}{p_1}
 \end{aligned}$$

! Constante of variabele c_v en c_p : beiden kunnen maar variabelen maken uitrekenen moeilijker

Isentropische processen van ideale gassen: entropieverandering=0

$$\begin{aligned}
 \text{Constante specifieke warmte:} \quad \ln \frac{T_2}{T_1} &= -\frac{R}{c_v} \ln \frac{v_2}{v_1} \\
 \ln \frac{T_2}{T_1} &= \ln \left(\frac{v_1}{v_2} \right)^{R/cv} \\
 \left(\frac{T_2}{T_1} \right)_{s=cst} &= \left(\frac{v_1}{v_2} \right)^{k-1} \\
 \left(\frac{T_2}{T_1} \right)_{s=cst} &= \left(\frac{P_2}{P_1} \right)^{(k-1)/k} \\
 \left(\frac{P_2}{P_1} \right)_{s=cst} &= \left(\frac{v_1}{v_2} \right)^k
 \end{aligned}$$

Chapter 8: Exergy: A measure of work potential

1. Exergy: work potential of energy

- = de hoeveelheid E die we kunnen gebruiken voor arbeid
  - = **beschikbare E**
  - ≠ de hoeveelheid arbeid die geleverd is MAAR de maximale hoeveelheid arbeid die een toestel kan leveren zonder thermodynamische wetten te breken

Om exergy te maximiseren: reversibel proces waarbij begintoestand gegeven is en het systeem in dead state is op het einde van het proces

→ **dead state**: thermodynamisch evenwicht met de omgeving waarin het zich bevindt
=> in de dead state: exergy=0

Omgeving = alles buiten de grenzen van het systeem

Onmiddellijke omgeving = het deel van de omgeving dat beïnvloed kan worden door een proces binnенin het systeem

'Environment' (milieu) = alles buiten de onmiddellijke omgeving

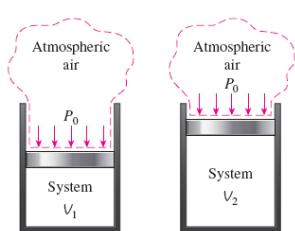
Exergy, KE en PE:

- Exergy van kinetische E: $x_{ke} = ke = V^2/2$
  - Exergy van potentiële E: $x_{pe} = pe = gz$
 $\Rightarrow$ exergy van KE/PE = KE/ PE zelf

2. Reversible work and irreversibility

Exergy is geen goede grootheid om toestellen te vergelijken omdat de eindtoestand altijd als dead state wordt genomen, terwijl dit in de realiteit niet het geval is.

=> gebruik maken van reversiebare arbeid en irreversibiliteit of exergie afbraak

Omgevingsarbeid W_{surf} : arbeid gedaan door of tegen de omgeving

→ nuttige arbeid $W_{\text{u}} = W - W_{\text{surr}} = W - P_0(V_2 - V_1)$

! voor constant-volume systeem: $W_{\text{ext}} = 0$

Revesiebele arbeid W_{rev} = maximale hoeveelheid nuttige arbeid die geproduceerd kan worden bij een systeem met een bepaalde begin- en eindtoestand

Het verschil tussen W_{rev} en W_u = **irreversibiliteit I** = hoeveelheid exergy die vernietigd wordt

→ altijd positief want	$W_{rev} \geq W_u$ bij arbeidproducerende toestellen $W_{rev} \leq W_u$ bij arbeidverbruikende toestellen	$I = W_{rev,out} - W_{u,out}$
------------------------	--	-------------------------------

3. Second-law efficiency, η_{II}

= ratio tussen η_{actual} en $\eta_{maximal}$

=> beter om efficiënties te vergelijken, want houdt rekening met de condities

- Warmtemotor:

$$\eta_{II} = \frac{\eta_{th}}{\eta_{th,rev}}$$

- Arbeid-producerende toestellen :

$$\eta_{II} = \frac{W_u}{W_{rev}}$$

- Arbeid-verbruikende toestellen:

$$\eta_{II} = \frac{W_{rev}}{W_u}$$

- Koelinstallaties en warmtepomp:

$$\eta_{II} = \frac{COP}{COP_{rev}}$$

! Bovenstaande formules gelden niet voor toestellen die niet perse arbeid verbruiken/produceren

=> **algemene definitie van η_{II} :** exergy teruggewonnen/ exergy besteed
1- (exergy vernietigd/ exergy besteed)

voorbeeld:

$$\eta_{II,electric\ heater} = \frac{\dot{X}_{recovered}}{\dot{X}_{expended}} = \frac{\dot{X}_{heat}}{\dot{W}_e} = \frac{\dot{Q}_e(1 - T_0/T_H)}{\dot{W}_e} = 1 - \frac{T_0}{T_H}$$

4. Exergy change of a system

4.1 Exergy of a fixed mass: nonflow exergy

We beschouwen een gesloten systeem in een bepaalde toestand dat een reversibel process ondergaat

$$\underbrace{\delta E_{in} - \delta E_{out}}_{\text{Net energy transfer by heat, work, and mass}} = \underbrace{dE_{system}}_{\text{Change in internal, kinetic, potential, etc., energies}}$$

$$-\delta Q - \delta W = dU$$

$$\delta W = P dV = (P - P_0) dV + P_0 dV = \delta W_{b,useful} + P_0 dV$$

$$\delta W_{HE} = \left(1 - \frac{T_0}{T}\right) \delta Q = \delta Q - \frac{T_0}{T} \delta Q = \delta Q - (-T_0 dS) \rightarrow$$

$$\delta Q = \delta W_{HE} - T_0 dS$$

$$\delta W_{total\ useful} = \delta W_{HE} + \delta W_{b,useful} = -dU - P_0 dV + T_0 dS$$

$$X = (U - U_0) + P_0(V - V_0) - T_0(S - S_0) + m \frac{V^2}{2} + mgz$$

$$\phi = (u - u_0) + P_0(v - v_0) - T_0(s - s_0) + \frac{V^2}{2} + gz$$

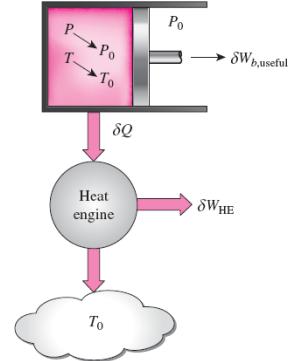
$$= (e - e_0) + P_0(v - v_0) - T_0(s - s_0)$$

= gesloten systeem exergy

! Wanneer we ΔX en $\Delta\phi$ berekenen: begin- en eindtoestand vergelijken

$$\begin{aligned} \Delta X &= X_2 - X_1 = m(\phi_2 - \phi_1) = (E_2 - E_1) + P_0(V_2 - V_1) - T_0(S_2 - S_1) \\ &= (U_2 - U_1) + P_0(V_2 - V_1) - T_0(S_2 - S_1) + m \frac{V_2^2 - V_1^2}{2} + mg(z_2 - z_1) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \Delta\phi &= \phi_2 - \phi_1 = (u_2 - u_1) + P_0(v_2 - v_1) - T_0(s_2 - s_1) + \frac{V_2^2 - V_1^2}{2} + g(z_2 - z_1) \\ &= (e_2 - e_1) + P_0(v_2 - v_1) - T_0(s_2 - s_1) \end{aligned}$$

Wanneer de eigenschappen niet uniform zijn, berekenen we de exergy aan de hand van integratie

$$X_{\text{system}} = \int \phi \delta m = \int_V \phi \rho dV$$

4.2 Exergy of a flow stream: flow exergy

Exergy van de 'flow E': $x_{\text{flow}} = (P - P_0)v$

$$x_{\text{flowing fluid}} = x_{\text{nonflowing fluid}} + x_{\text{flow}}$$

$$\begin{aligned} &= (u - u_0) + P_0(v - v_0) - T_0(s - s_0) + \frac{V^2}{2} + gz + (P - P_0)v \\ &= (u + Pv) - (u_0 + P_0v_0) - T_0(s - s_0) + \frac{V^2}{2} + gz \\ &= (h - h_0) - T_0(s - s_0) + \frac{V^2}{2} + gz \\ \psi &= (h - h_0) - T_0(s - s_0) + \frac{V^2}{2} + gz \end{aligned}$$

= **flow stream exergy**

! Wanneer we $\Delta\psi$ berekenen: begin- en eindtoestand vergelijken

5. Exergy transfer by heat, work and mass

Exergy kan op drie manieren naar of buiten het systeem gebracht worden:

- **warmte**

$$X_{\text{heat}} = \left(1 - \frac{T_0}{T}\right)Q \quad X_{\text{heat}} = \int \left(1 - \frac{T_0}{T}\right) \delta Q$$

! als T niet constant is

- **arbeid**

$$X_{\text{work}} = \begin{cases} W - W_{\text{surr}} & \text{(for boundary work)} \\ W & \text{(for other forms of work)} \end{cases}$$

- **massatransport**

$$X_{\text{mass}} = m\psi$$

6. The decrease of exergy principle and exergy destruction

= de exergy van een geïsoleerd systeem zal tijdens een process altijd afnemen of, in het geval van een reversiebel process, constant blijven

We beschouwen een geïsoleerd systeem:

$$\text{Energy balance: } E_{\text{in}}^0 - E_{\text{out}}^0 = \Delta E_{\text{system}} \rightarrow 0 = E_2 - E_1$$

$$\text{Entropy balance: } S_{\text{in}}^0 - S_{\text{out}}^0 + S_{\text{gen}} = \Delta S_{\text{system}} \rightarrow S_{\text{gen}} = S_2 - S_1$$

Multiplying the second relation by T_0 and subtracting it from the first one gives

$$-T_0 S_{\text{gen}} = E_2 - E_1 - T_0(S_2 - S_1) \quad (8-29)$$

From Eq. 8-17 we have

$$\begin{aligned} X_2 - X_1 &= (E_2 - E_1) + P_0(V_2 - V_1)^0 - T_0(S_2 - S_1) \\ &= (E_2 - E_1) - T_0(S_2 - S_1) \end{aligned} \quad (8-30)$$

since $V_2 = V_1$ for an isolated system (it cannot involve any moving boundary and thus any boundary work). Combining Eqs. 8-29 and 8-30 gives

$$-T_0 S_{\text{gen}} = X_2 - X_1 \leq 0 \quad (8-31)$$

since T_0 is the thermodynamic temperature of the environment and thus a positive quantity, $S_{\text{gen}} \geq 0$, and thus $T_0 S_{\text{gen}} \geq 0$. Then we conclude that

$$\Delta X_{\text{isolated}} = (X_2 - X_1)_{\text{isolated}} \leq 0 \quad (8-32)$$

Vernietigde exergy: $X_{\text{destroyed}}$ of I

$$X_{\text{destroyed}} = T_0 S_{\text{gen}} \geq 0$$

! altijd positief (of gelijk aan 0)

7. Exergy balance: closed systems

= verandering in exergy van een systeem tijdens een process is gelijk aan het verschil tussen de netto exergy overdracht tussen systeem en omgeving en de vernietigde exergy door irreversibiliteiten

$$\left(\begin{array}{c} \text{Total} \\ \text{exergy} \\ \text{entering} \end{array} \right) - \left(\begin{array}{c} \text{Total} \\ \text{exergy} \\ \text{leaving} \end{array} \right) - \left(\begin{array}{c} \text{Total} \\ \text{exergy} \\ \text{destroyed} \end{array} \right) = \left(\begin{array}{c} \text{Change in the} \\ \text{total exergy} \\ \text{of the system} \end{array} \right)$$

$$\text{General: } \underbrace{X_{\text{in}} - X_{\text{out}}}_{\substack{\text{Net exergy transfer} \\ \text{by heat, work, and mass}}} - \underbrace{X_{\text{destroyed}}}_{\substack{\text{Exergy} \\ \text{destruction}}} = \underbrace{\Delta X_{\text{system}}}_{\substack{\text{Change} \\ \text{in exergy}}} \quad (\text{kJ})$$

$$\text{General, rate form: } \underbrace{\dot{X}_{\text{in}} - \dot{X}_{\text{out}}}_{\substack{\text{Rate of net exergy transfer} \\ \text{by heat, work, and mass}}} - \underbrace{\dot{X}_{\text{destroyed}}}_{\substack{\text{Rate of exergy} \\ \text{destruction}}} = \underbrace{dX_{\text{system}}/dt}_{\substack{\text{Rate of change} \\ \text{in exergy}}} \quad (\text{kW})$$

$$\dot{X}_{\text{heat}} = (1 - T_0/T)\dot{Q}, \dot{X}_{\text{work}} = \dot{W}_{\text{useful}}, \text{ and } \dot{X}_{\text{mass}} = \dot{m}\psi$$

$$\text{General, unit-mass basis: } (x_{\text{in}} - x_{\text{out}}) - x_{\text{destroyed}} = \Delta x_{\text{system}} \quad (\text{kJ/kg})$$

$$X_{\text{destroyed}} = T_0 S_{\text{gen}} \quad \text{or} \quad \dot{X}_{\text{destroyed}} = T_0 \dot{S}_{\text{gen}}$$

! Een gesloten systeem heeft geen exergyoverdracht door massatransport dus:

$$\text{Closed system: } X_{\text{heat}} - X_{\text{work}} - X_{\text{destroyed}} = \Delta X_{\text{system}}$$

$$\text{Closed system: } \sum \left(1 - \frac{T_0}{T_k} \right) Q_k - [W - P_0(V_2 - V_1)] - T_0 S_{\text{gen}} = X_2 - X_1$$

$$\text{Rate form: } \sum \left(1 - \frac{T_0}{T_k} \right) \dot{Q}_k - \left(\dot{W} - P_0 \frac{dV_{\text{system}}}{dt} \right) - T_0 \dot{S}_{\text{gen}} = \frac{dX_{\text{system}}}{dt}$$